

HAGAKURE

HAGAKURE

KNJIGA O SAMURAJIMA

Jamamoto CUNETOMO
Preveo VILIJAM SKOT VILSON

BEOGRAD
2007

Bušido. Prefinjeno, ali smelo kaligrafsko delo koje je naslikao Takahaši Deišua (1835-1903), majstor koplja i sluga poslednjeg šoguna, Tokugave Jošinobua.

Najveći postojeći odeljak zamka Saga, nekada kuće istoimenog vladajućeg klana. Jamamoto je bio sluga ovog klana do njegovog postriga 1700. godine, posle smrti njegovog gospodara Nabešime Micušigea. Ovde možete videti Kapiju Šači, koja je dobila ime po ukrasu u obliku ribe slične delfinu, čiji je rep vidljiv na gornjoj, levoj strani krova. Zamak, koji je završen 1591. godine, u nekoliko navrata je bio razoren požarom. Ono malo što je ostalo od nekada impresivne građevine stoji u današnjem gradu Sagi, u Kjušuu.

Dva retka primera kaligrafije Jamamota Cunetoma. Ova dva haikua su kaligrafisana snagom prikladnom ratniku, ali su tragovi topline, takođe, vidljivi.

LEVO

Svi žure
u moderni Edo –
kasna jesen.

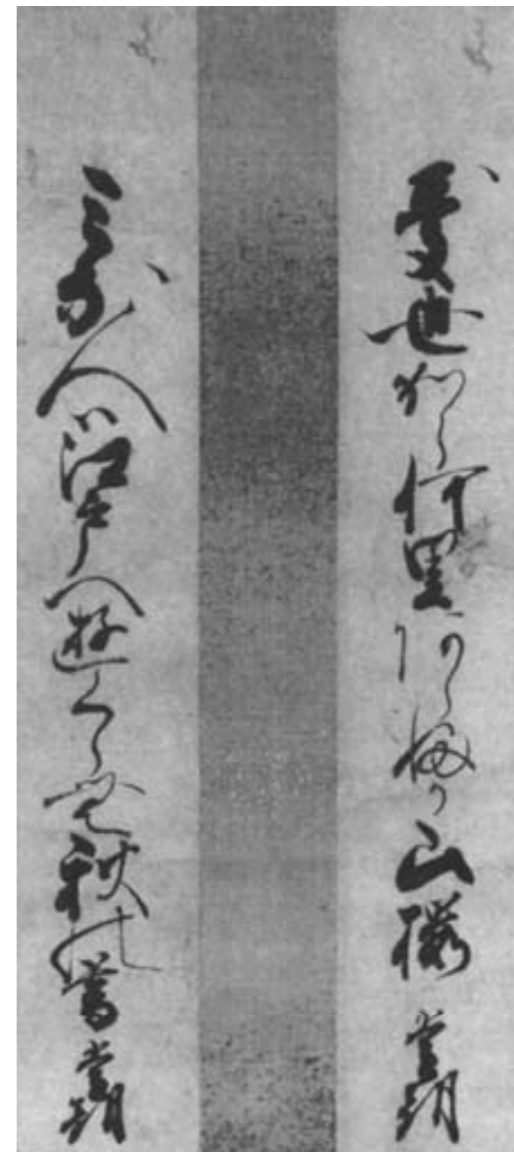
DESNO

Divlje trešnje cvetaju,
koliko li su one daleko
od ovog prolaznog sveta?

Mina hito wa
Edo e yukuramu
aki no kure.

Ukiyo kara,
nanri arouka
yamazakura.

Edo (današnji Tokio) je bio glavni grad Japana sa rastućom populacijom od preko milion ljudi.

Naslov originala:
HAGAKURE - The Book of Samurai
YAMAMOTO TSUNETOMO

© Sva prava na prevod za Srbiju
IP BABUN

Urednik
DRAGAN PARIPOVIĆ

Preveo sa engleskog
BRANIMIR ĐALIĆ

Lektura
GORAN BOJIĆ

Naslovna strana
D&D DESIGNE STUDIO

Štampa
LUKAŠTAMPA
Tiraž: 777

ISBN 978-86-83737-44-4

SADRŽAJ

PREDGOVOR	13
UVOD	15
IZ PRVOG POGLAVLJA	21
IZ DRUGOG POGLAVLJA	56
IZ TREĆEG POGLAVLJA	74
IZ ČETVRTOG POGLAVLJA	75
IZ PETOG POGLAVLJA	97
IZ ŠESTOG POGLAVLJA	77
IZ SEDMOG POGLAVLJA	82
IZ OSMOG POGLAVLJA	91
IZ DEVETOG POGLAVLJA	103
IZ DESETOG POGLAVLJA	109
IZ JEDANAESTOG POGLAVLJA	120
NEOBAVEZNE PRIČE KASNO U NOĆ	130
NAPOMENE UZ TEKST	133
IMENA, MESTA I REČI	136

Posvećeno
Tomasu Konstantinu Levidiotisu

PREDGOVOR

Filozofija Hagakure predstavlja jedan pristup koji je odavno uklonjen iz našeg modernog pragmatizma i materijalizma. Njen poziv je intuitivan, pre nego racionalan, a jedna od njenih glavnih pretpostavki je da čovek može ići kuda god poželi putem jednostavnog razmišljanja. Intuicija zasnovana na iskrenosti i moralnom vođstvu vodi čoveka do njegovih temelja.

Ona nema ništa da kaže ni o vremenu ni o profitu, niti zagovara gubljenje vremena u nejasnim kontemplacijama o Praznini. Čovek živi u svetu i reaguje na stvari oko njega. Pitanje je gde će se skrasiti.

Prvi put sam se zainteresovao za ovu knjigu u Montereju u Kaliforniji, 1972. godine, tokom učenja japanskog jezika. Jedan moj japanski poznanik mi je rekao da bi mi *Hagakure* bilo interesantno, pošto sam uživao u delima Jukija Mišime. Nekoliko nedelja kasnije dobio sam razna izdanja iz Japana, uključujući i Mišimin *Hagakure Nyumon* („Uvod u Hagakure“), i počeo sam da radim na prevodu, misleći da ga mogu završiti do kraja semestra. Prevođenje je potrajalo znatno duže, uključujući period istraživanja na Aiči prefekturalnom (upraviteljskom) univerzitetu, kao i period obrade velikih količina podataka koji mi nisu bili dostupni u Kaliforniji.

Tri stotine odlomaka koji su dati ovde (ukupno ih ima više od hiljadu i trista) predstavljaju ono što verujem da je srž te knjige. Iako sam zasnovao svoje odlomke na onima već datim u drugim priređenim delima, dodao sam, takođe, dosta onih koje su japanski izdavači preskočili, ukoliko sam ih smatrao suštinskim, ilustrativnim ili naprosto, interesantnim za zapadnog čitaoca. Tekst je tradicionalno podeljen na jedanaest poglavlja, pod nazivima kao što su *Pravila*, *Izreke gospodara Naošige*, *Priče drugih klanova*, ili, kao što stoji u poslednjem poglavlju, jednostavno, *Događaji* neobjašnjeni u ostalih deset poglavlja. Odlomci dati

ovde su uzeti iz svih poglavlja, sem petog koje je većim delom sačinjeno iz zabeleški datuma i događaja kao što su rođendani, povratak gospodara Nabešime iz Eda, ili autorova poseta dvorcu.

Originalni rukopis više ne postoji, iako postoji nekoliko kopiranih, donekle različitih rukopisa kao što su *Kurihara-bon*, *Tahaširo-bon* i *Nakano-bon*. Ove prevode sam zasnovao prvenstveno na *Močinoki Nabešimate-bonu* kao što je dato u *Nihon Šiso Takei* („Pregled japanske misli“, knjiga 26.).

Kao znak poštovanja, želim iskreno da se zahvalim prof. Jagi Cujošiju sa Aiči prefekturalnog univerziteta, koji me je ljubazno vodio kroz ovaj projekat; gospođi Macudi Nobuko koja mi je pomogla kod onih delova prevoda kod kojih sam imao najviše poteškoća; i bivšem prof. Ivanu Morisu koji me je ohrabrio da se upustim u ovaj posao.

Vilijam Skot Vilson

UVOD

Na dan 16. maja 1700. godine, u svojoj šezdeset i devetoj godini, preminuo je Nabešima Micušige, treći *daimjo* oblasti poznate kao prefektura Saga. Jedan od njegovih najbližih pratilaca, Jamamoto Cunetomo, koji je još kao dete stupio u Micušigeovu službu, tada je imao četrdeset i dve godine. Pošto su mu njegov sopstveni gospodar i Tokugavina vlada zabranili da izvrši samoubistvo kao čin saučešća u gospodarevoj smrti, i budući da je bio razočaran sklonostima Micušigeovih naslednika, Cunetomo je zatražio dozvolu da se povuče i postane budistički sveštenik, što mu je bilo i odobreno. Tog leta on se preselio u mali pustinjački stan, živeći u delimičnoj osami u mestu zvanom Kurocučibaru na oko dvanaest kilometara severno od dvorca Sage. Godine 1710. počeo je da ga posećuje Taširo Curamoto, mladi samuraj koji je prethodne godine iz nepoznatih razloga bio otpušten iz službe kao pisar. Njihovi razgovori potrajali su sedam godina, a 10. septembra 1716. godine, Jamamotovi govori, kako ih je zabeležio Curamoto, sređeni su u knjigu i nazvani *Hagakure*, što bi se moglo prevesti ili „skriveno liščem“ ili „skriveno lišće“. Tri godine kasnije Jamamoto je preminuo u svojoj šezdeset i prvoj godini.

Feudalno imanje koje je držala porodica Nabešima se nalazilo na ostrvu Kjušu u jugozapadnom delu Japana i pripadalo je oblasti poznatoj kao Tozama, što je izraz za *daimjoa* koji se predao Tokugavi lejasuu tek posle odlučujuće bitke kod Sekigahara, 1600. godine. Ovo je bila bitka koja je uzdigla lejasua do vrhovnog položaja među *daimjoima*, i koja je odredila njihov status za sledećih dvesta pedeset godina. Kod Sakigahare, osnivač klana, gospodar Nabešima Naošige (1538-1618) se prvobitno pridružio Tokugavi, ali kada je bitka otpočela, najednom se vratio Tojotomisu. Ovo je bila skoro fatalna greška, a odnosi između

porodice Tokugava i porodice Nabešima su ostali napeti još sledeće tri generacije.

Naošige je bio čovek od akcije i snažnog uma i postoji čitavo poglavlje u *Hagakureu* posvećeno pripovedanju njegovih izreka i njegovog držanja. On je u prošlosti bio jedan od glavnih pratilaca Rjuzojia Takanobua, ali je posle Takanobuove smrti on preuzeo imanje. Bio je aktivni učesnik u invaziji na Koreju Tojotomia Hidejošija. Preminuo je u osamdeset i prvoj godini. Njegov sin i naslednik je bio Nabešima Kacušige (1580-1657) kome je posvećen veliki deo *Hagakurea*. On je izgleda nasleđio očev karakter, pa ga je još u svojoj osamnaestoj godini pratio na drugom pohodu na Koreju (1597). Kacušige je bio taj koji je vodio očeve trupe kod Sekigahare, pa je kasnije morao da podnosi uznemiravanja od centralne vlasti. Takođe, on je predvodio 34000 ljudi u napadu na zamak Hara, tokom Šimabara pobune (1637-1638), a kasnije ga je kaznio Bakufu zato što je napao zamak koji su držali pobunjenici pre nego što je otpočeo zvanični vladin napad. Njegov sin Tadašige umro je od malih boginja u dvadeset i trećoj godini, a posle Kacušigine smrti u sedamdeset i osmoj godini, imanje je prešlo u vlasništvo njegovog unuka, Nabešime Micušigea (1632-1700).

U vreme kada je Micušige došao na čelo porodice Nabešima, prilike u Japanu su se radikalno promenile. Razdoblje zaraćene zemlje, koje je trajalo preko stotinu godina, najzad se završilo 1600. godine bitkom kod Sekigahare i uspostavljanjem Tokugavinog režima. Suzbijanje Šimabara pobune 1638. godine praktično je označilo kraj bilo kakvih većih ratničkih sukoba. Novonastali mir je bio praćen daljim napretkom, a sa napretkom došlo je i do rasta trgovačke klase i ekspanzije gradovazamkova na raznim feudalnim imanjima. Ali mir i prosperitet su, takođe, doneli i probleme klasi samuraja. Bez neprestanog ratovanja, ratnik je na neki način bio nezaposlen, a spartanski ideal, koji se toliko dugo povezivao sa ovom klasom, počeo je da gubi svoj praktični smisao. Feudalci su, štaviše, imali veću potrebu za obrazovanim upravnicima nego za grubim ratnicima. Zvanični šogunat je reagovao tako što je počeo da zagovara primer konfučijanskog ideala kompletnog čoveka koji je i ratnik i učenjak, što se po samoj prirodi socijalne strukture proširilo po feudalnim oblastima i postalo ideal koji će oblikovati ratničku klasu do njenog zvaničnog raspada dva i po veka kasnije.

U Micušigeu mi nalazimo nešto drugačijeg čoveka u odnosu na njegovog dedu i pradedu. Iako je bio *daimjo* i kao takav vođa ratnika, on jedva da je imao četiri godine u doba Šimabare i nikada nije učestvovao u vojnim aktivnostima koje su preokupirale Naošigea i Kacušigea. Novo isticanje učenosti odrazilo se u tom čoveku, pa iako je njegov pradeda spalio sve svoje knjige pesama još u mladosti, sam Micušige ne samo da je bio zainteresovan za tu temu, već je ohrabrivao i druge samuraje da uče. Štaviše, po dekretu šogunata iz 1635. koji je u u jednom svom delu zahtevao da žene i deca feudalnih gospodara borave u glavnom gradu Edu, Micušigeov odgoj i vaspitanje su bez sumnje bili u većoj meri kosmopolitski nego što bi bili da je odrastao u relativno neprefinjenoj oblasti Sage. Ipak, Micušige je pokazao svoju vladalačku sposobnost konačno učvrstivši temelje klana Nabešima.

Micušige je bio feudalni gospodar već dve godine kada je Jamamoto Cunetomo rođen, 11. 6. 1659. godine. Cunetomov otac, Jamamoto Jin'emon, bio je čovek čiji se karakter graničio sa ekscentričnim (imao je sedamdeset i jednu godinu kada se Cunetomo rodio). Služio je obojici, Naošigeu i Kacušigeu. On je, očigledno, osećao da je njegov poslednji potomak suvišan dodatak porodici, i bio bi ga ustupio prodavcu soli da vođa njegove grupe nije intervenisao i uzeo dečaka pod svoje okrilje, odgajajući ga u svojoj porodici. U *Hagakureu* nam je data jasna slika kakav je čovek Jin'emon bio, dok se o Cunetomovoj majci zna samo toliko da joj je ime bilo Maeda i da je bila još živa kada je on imao pedeset i jednu godinu.

Cunetomo je bio bolešljivo dete i pričao je kako su mu doktori predvideli da neće poživeti više od dvadeset godina. Uprkos njegovom nežnom zdravlju, on se zaposlio kao paž kod Micušigea kada je imao devet godina i ostao mu je veran i posvećen do kraja svog života. Izgleda da je Micušige bio impresioniran Cunetomovom književnom sposobnošću, jer ga je on ohrabrio u tom nastojanju, pa su obojica učila kod jednog obrazovanog čoveka po imenu Kuranaga Riheim koji je više puta nudio Cunetomu da postane njegov naslednik. Mladi paž je ipak više bio zainteresovan za igru sa Micušigeovim sinom, Cunašigeom, pa je ubrzo bio otpušten iz službe.

U narednim godinama nije bilo nikakvih vanrednih događaja u Cunetomovom životu i u dvadesetoj godini i dalje je bio van zvanične

službe. Priča se da mu je neko u tom trenutku zamerio kako mu je izraz lica „previše inteligentan“ i upozorio ga da Micušige ne voli takav izraz. Cunetomo izjavljuje da je proveo sledeću godinu pred ogledalom, pokušavajući da ispravi ovu grešku.

Otprilike u ovo vreme je Cunetomo počeo očajavati da li će ikada dobiti položaj gospodarevog sluga, i počeo je da posećuje čoveka koji je imao ne mali uticaj na njegov život. To je bio zen budistički sveštenik Tanen (?-1680), čovek nesalomivog poštenja i volje, koji je dao ostavku na mesto glavnog sveštenika u velikom hramu Nabešima, u znak protesta zbog smrtno kazne izrečene jednom drugom svešteniku, i koji je, kada je bio pozvan da se vrati, to odbio. Zen budizam i samuraji su blisko povezani još od trinaestog veka u Japanu kada su Hođo regenti otkrili da vitalnost žena i odbacivanje života kao posebnog predmeta žudnje imaju dosta toga da ponude ratniku¹. Tanenove ideje koje se tiču veze između žena i ratnika se mogu videti iz onog dela *Hagakurea* u kojem on izjavljuje da su religiozne stvari za stare ljude i da će mladim samurajima proučavanje budizma doneti jedino propast, jer će početi da gledaju svet na osnovu dva sistema vrednosti umesto jednog. Značajno je to da je Tanen prepoznao Cunetoma kao nekog ko je razumeo principe žena posle samo kratkog perioda treninga.

Drugi čovek koji će imati značajan uticaj na Cunetoma tokom ovog perioda i tokom kasnijih godina bio je konfučijanski učenik Išida Itei, koji je bio veoma poznat u Sagi po svojoj iskrenosti i poštenju. On je bio savetnik Kacušigeu i Micušigeu i čak je jedno vreme bio proteran na 8 godina zbog svog beskompromisnog protivljenja mišljenju *daimjoa*. Verovatno je da su pouke ovog čoveka više nego ohrabrivale Cunetomov osećaj krajnje lojalnosti.

Konačno, među ljudima koji su uticali na Cunetomove stavove, bio je njegov nećak, Jamamoto Gorozaemon. Gorozaemon je zapravo bio Cunetomov starešina, i zahvaljujući njegovom trudu je ovom mladom samuraju konačno dat neki niži položaj. Cunetomo je, ipak, bio nezadovoljan svojom sudbinom i počeo je još više da se trudi ne bi li postao „dobar samuraj“. Najzad je 1686. bio pozvan u Edo kao pisar, a kasnije je bio pripojen carskoj prestonici Kjotoa. Na nesreću, sledeće godine Gorozaemon je preuzeo odgovornost za ogromni razorni požar i dao je otkaz. Njegovi štićenici su ga neminovno pratili.

Micušige je kasnije ponovo angažovao Jamamota i ovaj je nastavio da mu služi u raznim oblastima, većinom u vezi sa poezijom i pisanim delima. On beleži da je njegova glavna ambicija bila da postane starešina, što je položaj sličan savetniku, ali je kasnije doživeo razočaranje. Micušige se 1695. godine povukao, u šezdeset i trećoj godini, najverovatnije zbog narušenog zdravlja. Micušige je dugo želeo jednu knjigu tajnih pesničkih uputstava zvanu *Kokindenju*, a Cunetomo je uložio sav svoj trud kako bi nabavio primerak ove knjige. On se 1. maja 1700. godine vratio iz Kjotoa i poklonio primerak knjige Micušigeu koji je bio prikovan za krevet. Dve nedelje kasnije Micušige je preminuo.

Teško je zamisliti dubinu Cunetomovih osećanja posle smrti njegovog gospodara. Njegova prva i najača reakcija morala je biti *junši*, ili ritualno samoubistvo vađenjem utrobe, kako bi se pridružio svom gospodaru u smrti, ali je ovu praksu zabranio sam Micušige 1661. godine, a naredne godine i šogunat. Cunetomo je, očigledno, odlučio da velika lojalnost nalaže da sledi gospodarevo naređenje, a ne njegovu sudbinu.

Tako je Jamamoto Cunetomo u svojoj četrdeset i drugoj godini obrijao glavu i postao budistički sveštenik, a njegova žena monahinja. Za dvadeset godina svoje službe on nije uradio ništa po čemu bi bio zapamćen u japanskoj istoriji i danas je njegovo ime gotovo nepoznato japanskoj javnosti. Činjenica je da nikada nije učestvovao u nekoj bici i da su vrednosti koje je on zagovarao više pripadale vremenu od pre sto godina nego njegovom. Možda je zato iznenađujuće koliko danas njegove reči izgledaju prodorno.

Kada govorimo o *Hagakureu*, možda bi najbolje bilo najpre reći šta on nije: tj., nije dobro osmišljena filozofija, bilo u smislu da sadrži blisko razumske ili logičke argumente, bilo u smislu samog predmeta kojim se bavi. Upravo suprotno, ona je upravljena antiintelektualno ili antinaučno, a budući da je u pitanju zapis sedmogodišnjih razgovora, sam predmet kojim se bavi znatno varira, od autorovih najdubljih osećanja vezanih za Put samuraja, do diskusija na temu pribora za ceremoniju čaja ili to kako je određena kuća dobila ime. Štaviše, sama knjiga izgleda da nije bila namenjena za širu javnost. U predgovoru autor se zalaže da se svih jedanaest poglavlja na kraju bace u vatru i kasnije citira svog oca koji govori: „Posle čitanja knjiga i sličnog, najbolje je zapaliti ih ili ih baciti. Rečeno je da je čitanje knjiga posao Vrhovnog Suda, dok je

posao Kuće Nakano u ratničkoj hrabrosti, prihvatiti se hrastovog štapa“. U najmanju ruku je sporno da li je Jamamoto stvarno želeo da rezultat njegovog sedmogodišnjeg truda bude zanemaren, ili je jednostavno dao uvod svom delu sa jednom vrstom protesta koji nije tako redak u istočnoj literaturi, ali je sigurno da on nikada nije sanjao da će njegova čitalačka publika biti ovako brojna kao što na kraju jeste. On je bio apsolutni samuraj, njegove misli su se u najvećem broju slučajeva završavale na granicama imanja Nabešima, i godinama je ova knjiga ostala tajno vlasništvo klana Nabešima.

Hagakure se može smatrati izrazom Jamamotove iskrenosti. Njegov ekstremizam i neobičnost nije osuđivao niko, a malo je verovatno da bi on i osećao bilo kakvu uzdržanost. Njegovi mentori i možda geografski položaj ohrabivali su njegovu sopstvenu radikalnost, a jedinstvena ideja na koju je usresredio svoje misli nije bila sklona kompromisu niti bilo kakvom uzmicanju.

Cunetomo je gledao na smrt kao na najveći čin koji samuraj može izvršiti za svog gospodara, ali on nije bio samo romantičar koji se hranio mračnim mislima. On je bio vrlo svestan događaja i problema tog vremena i odgovarao je na njih u okviru svojih sopstvenih uvida. To je on izložio u *Hagakureu*.

Ne bi bilo sasvim korektno reći da su reči ovog donekle mračnog čoveka imale presudan uticaj na japansku misao, ali ne bi bilo pogrešno ako bi neko rekao da se u njima sasvim jasno odrazila ekstremnost jednog od njenih najbitnijih tokova.

Vilijam Skot Vilson

IZ PRVOG POGLAVLJA

Iako je sasvim logično da samuraj mora biti svestan Puta samuraja, čini se da smo svi nemarni. Stoga, ako neko upita: „Koji je pravi smisao Puta samuraja?“, retko ko bi mogao da spremno odgovori na ovo pitanje. Ovo je zato što on to nije prethodno utvrdio u svom umu. Iz toga možemo saznati o njegovoj nesvesnosti Staze.

Nemar je ekstremna stvar.

Put samuraja je sadržan u smrti. Kada dođe do situacije ili-ili, postoji samo brzi izbor smrti. To nije naročito teško. Budite odlučni i hitri. Reći da je umreti neostvarenih ciljeva isto što i umreti psećom smrću, jeste površan običaj prefinjenih. Kad se čovek suoči sa izborom života ili smrti, nije neophodno da postigne svoj cilj.

Mi svi želimo da živimo i velikim delom gradimo našu logiku prema onome što nam se sviđa. Ali, ako ne ostvarimo naš cilj i nastavimo da živimo, to je kukavičluk. Ovo je opasna tanka linija. Umreti ne ostvarivši svoj cilj jeste pseća smrt i fanatizam, ali u tome nema sramote. Ovo je suština Puta samuraja. Ako svakog jutra i večeri čovek usmeri svoje srce na dobar put, sposoban je da živi kao da mu je telo već mrtvo, i tako zadobija slobodu na Stazi. Ceo njegov život proći će bez krivice, i on će uspeli u svom pozivu.

Čovek je dobar sluga u onoj meri u kojoj ozbiljno poštuje svog gospodara. Ovo je najviša vrsta sluge. Ako je pojedinac rođen u istaknutoj porodici koja postoji generacijama unazad, nepotrebno je duboko razmatrati pitanje obaveze prema precima da bi se umom i telom ozbiljno

poštovao gospodar. Još je bolja sudbina ako on svoju mudrost i talenat može da prikladno iskoristi. Čak će i osoba koja nije dobra ni za šta i koja je neizmerno nespretna biti pouzdan sluga samo ako ima dovoljno rešenosti da shvati ozbiljno svog gospodara. Imati samo mudrost i talenat, isto je što i biti na najnižoj lestvici korisnosti.

U skladu sa njihovom prirodom, postoje ljudi koji brzo shvataju stvari i oni koji moraju da se povuku kako bi razmislili. Sagledavajući ovo u potpunosti, ako čovek razmišlja nesebično i dosledno ispunjava četiri zaveta Nabešima samuraja, iznenađujuća mudrost će se pojaviti bez obzira na nisku ili visoku prirodu tog čoveka.¹

Ljudi misle da mogu razjasniti temeljne stvari samo ako ih razmatraju dovoljno duboko, ali je njihovo razmišljanje zapravo izvitopereno i ne dolaze ni do čega dobrog zato što su obuzeti sebičnim interesima.

Teško je promeniti navike jedne budale u nesebičnost. Ako u susretu sa nekom stvari, tu stvar isprva ostavite po strani, učvrstite četiri zaveta u vašem srcu, isključite sopstveni interes i potrudite se, nećete puno pogrešiti.

Upravo zato što radimo stvari oslanjajući se na sopstvenu pamet mi postajemo okupirani sobom, okrećemo naša leđa razumu i stvari ne izađu na dobro. Ovo je po viđenju drugih ljudi podlo, slabo, uskogrudo i nekorisno. Kada neko nije sposoban za istinsko razumevanje, dobro je da potraži savet nekoga sa zdravim razumom. Savetnik će ostvariti Put kada bude doneo odluku pomoću nesebičnog i iskrenog razumevanja, zato što nije lično umešan. Ovakav način suočavanja sa stvarima će drugi sigurno videti kao čvrsto ukorenjen. To je, na primer, kao veliko drvo sa mnogo korenova. Čovekovo razumevanje je kao drvo koje je ukorenjeno u zemlji.

Mi učimo o izrekama i delima ljudi iz davnina kako bismo poverili sebe njihovoj mudrosti i sprečili sebičnost. Kada odbacimo sopstvene pred-

rasude, prateći izreke predaka, i kada se savetujemo sa ljudima, stvari bi trebalo da idu dobro i bez nezgoda. Gospodar Kacušige pozajmio je od mudrosti gospodara Naošigea. Ovo je spomenuto u *Ohanašikikigaki*. Trebalo bi da budemo zahvalni na njegovoj brizi.

Štaviše, postojao je određeni čovek koji je zaposlio veliki broj svoje mlađe braće kao pratioce, i kada god bi posećivao Edo ili oblast Kamigata, oni bi ga pratili. Kako se on svakodnevno savetovao sa njima o ličnim i javnim stvarima, rečeno je za njega da je nikada nije doživeo nesreću.

Sagara Kjuma je bio u potpunosti jedno sa svojim gospodarom i služio mu je kao da je njegovo sopstveno telo već mrtvo. On je bio jedan od hiljadu.

Jednom je održan važan sastanak u vili gospodara Sakjoa Mizugae, i Kjumi je bilo zapovedeno da počini *sepuku*. U to vreme je u predgrađu Osake postojala kuća čaja na trećem spratu prebivališta gospodara Takua Nuia. Kjuma iznajmi ovaj prostor i okupivši sve besposličare i propalice u Sagi priredi lutkarsku predstavu, sam upravljajući jednom od lutaka, lumpujući i opijajući se ceo dan i noć. I tako, ne obazirući se na vilu gospodara Sakjoa, on je nastavio da radi tako i izazvao veliku uznemirenost. Podstičući dalje ovu nevolju on je mislio jedino na svog gospodara i bio je rešen da izvrši samoubistvo.²

Biti sluga ne znači ništa drugo do podržavati svog gospodara, poveravajući mu pitanje dobra i zla, odričući se sopstvenog interesa. Ako postoje bar dva ili tri čoveka ovog tipa, imanje će biti sigurno.

Ako čovek pogleda na svet kada se stvari odvijaju glatko, videće mnoge ljude koji se trude da budu viđeni, pokazujući svoju mudrost, razboritost i umeće. Međutim, ako se gospodar povuče ili se osami, mnogi će mu brzo okrenuti leđa, dodvoravajući se glavnom čoveku tog dana. Na takve stvari je neprijatno čak i pomisliti. Ljudi na visokim ili niskim položajima, ljudi od velike mudrosti i umeća, svi oni osećaju da su oni ti koji postupaju pravedno, ali kada se dođe do trenutka kada treba dati život za svog gospodara, svima klecaju kolena. Ovo je prilično sramot-